

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

לפני כבוד השופט שי מזרחי

התובעים:

1. ד' י' ב' (קטין)
2. א' י' ב'
3. ר' ב'
4. מכבי שירותי בריאות

נגד

הנתבעים:

1. תלמוד תורה דברות משה-בוסטון-שולחת הודעה לצד ג' (לדן קובלסקי ומסיעי ציפורה)
2. מדינת ישראל - משרד החינוך ---- שולחת הודעה לצד ג' (לתלי תורה, מעין החינוך התורני וכלל ביטוח)
3. החברה להגנת הטבע ----- שולחת הודעה לצד ג' (לרשות הטבע והגנים)

נגד

הצדדים השלישיים:

1. רשות הטבע והגנים
2. תלמוד תורה דברות משה בוסטון---(שולחת הודעה לצד ד' לדן קובלסקי ומסיעי ציפורה).
3. מעין החינוך התורני
4. כלל חברה לביטוח בע"מ -- (שולחת הודעה לצד ד' לדן קובלסקי ומסיעי ציפורה).
5. דן קובלסקי
6. ציפורה מסיעי א"י בע"מ

נגד

הצדדים הרביעיים:

1. דן קובלסקי
2. ציפורה מסיעי א"י בע"מ----- (שולחי הודעה לצד ה' לנתן איטלי, הפניקס ביטוח והכשרה ביטוח)

נגד

הצדדים החמישיים:

1. נתן איטלי
2. הפניקס חברה לביטוח בע"מ
3. הכשרה חברה לביטוח בע"מ

פסק דין

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

1. פרק החבות:

השאלה הדורשת הכרעה:

מי אחראי, אם בכלל, לתאונה מיום 4.11.2010 במהלכה נפל התובע מס' 1 (להלן: "התובע") מצוק ב"חוארי מצדה".

הצדדים המעורבים בתובענה:

- התובע 1: הוא הנפגע (להלן: "התובע").
- התובעים 2-3: הוריו (להלן: "ההורים").
- התובעת 4: קופת החולים אשר תובעת את עלות הטיפול בתובע (להלן: "קופ"ח").
- הנתבעת 1: בית הספר בו למד התובע לעת התאונה ואשר יזם את הטיול (להלן: "ביה"ס").
- הנתבעת 2: מדינת ישראל-משרד החינוך (להלן: "המדינה")¹.
- הנתבעת 3: החברה להגנת הטבע- מפעילת חדר המצב לפי מכרז בו זכתה (להלן: "החברה")².
- צד שלישי 1: רשות הטבע והגנים- מי שנטען כלפיה כי הייתה אחראית על השטח התאונה (להלן: "הרשות").
- צד שלישי 3-4: מי שנטען שהפעילה את בית הספר והעסיקה את המורים, ומבטחתה (להלן: "העמותה").
- צד שלישי 5: מדרך טיולים אשר נטען כלפיו כי ארגן את הטיול נשוא התובענה (להלן: "מר קובלסקי").
- צד שלישי 6: חברת טיולים והסעות אשר נטען כי הייתה מעסיקתו של הצד השלישי 5 (להלן: "מסעי צפורה").
- צד חמישי 1-2: מדרך הטיול בפועל ומבטחתו (להלן: "מר איטלי" ו"כלל" בהתאמה).
- צד חמישי 3: מי שנטען כלפיה כי ביטחה בביטוח בר תוקף את הצד השלישי 5 (להלן: "הכשרה").

רקע עובדתי עליו אין חולק:

ביום 4.11.2010 בשעה 18:00 או בסמוך לכך, יצאו כחמישים תלמידים לטיול לילי במסלול "חוארי מצדה".

המסלול המוכר מימים ימימה אושר על ידי הגורם המוסמך לכך ביום הטיול לאור פנייתו של ביה"ס בו ביום.

את הטיול הדריך מר איטלי.

כל שני תלמידים צוידו בפנס³.

¹ ההודעה לצד שלישי שהגישה המדינה כנגד מעין החינוך התורני נדחתה בהסכמה ביום 11.7.2018.

² ההודעה לצד שלישי שהגישה החברה להגנת הטבע כנגד רשות הטבע והגנים נדחתה בהסכמה ביום 18.6.2018.

³ מעדותה של אמו של התובע עולה כי הלכה במיוחד לרכוש פנס בעבור התובע.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

זמן מה לאחר היציאה לדרך, הבחין המדריך כי סימון השבילים הופר והוא תעה בדרכו. בעודו מבקש המדריך לחזור על דרכו, נפל התובע⁴, שלא היה בקרבתו, מצוק גבוה ונחבל. כל בעלי הדין, למעט התובעים, מבקשים לדחות את התביעה כנגדם, אם כנתבעים ואם כצדדים רחוקים יותר בטענה כי לא מוטלת על איש מהם אחריות לאירוע התאונה. למרבה הצער לא הסתייעה פשרה ומשכך לא נותר אלא להכריע עובדתית ומשפטית בתובענה.

פרשת התביעה:

1. לטענת התובע בתצהירו, מאחר וחלפו יותר משבע שנים מיום התאונה וזו אירעה בחשיכה, הוא אינו זוכר "יותר מדי פרטים".
2. לגרסתו, ביום התאונה היה תלמיד כיתה ח'⁵, ויצא לטיול חורף באזור מדובר יהודה. הוא זוכר שירד מן האוטובוס אל תוך חשיכה מוחלטת. תוך כדי הליכה ואחיזה בפנס, לצד חברו דוניגר, לפתע מצא את עצמו "באמצע נפילה".
3. **בחקירתו הנגדית** שתי וערב על ידי ב"כ הצדדים המלומדים, טען התובע כי זוכר שהיה בידו פנס, אינו זוכר את הנפילה, אינו זוכר שהלך אחרי מדריך שהדריך את הקבוצה, זוכר שהיו מורים מלווים, לא זוכר אם היה מדובר בשביל מסומן או קבוע, לא זוכר אם הבחינו שהייתה בעיה בטיול, לא זוכר שמר איטלי נתן הנחיות וכלל לא זוכר שראה אותו קודם היציאה, מר גריינימן המחנך הצטרף לטיול, לא זוכר אור ירח, לא זוכר מיקומו בשיירת ההולכים, לא זוכר כמה זמן עבר מרגע שיצאו לטיול ועד הנפילה.

פרשת ההגנה - בית הספר:

4. מטעם בית הספר העיד **מר מנחם אופן**. מתצהיר עדותו הראשית עולות הטענות הבאות:
 - א. המדובר בב"ס שהינו מוסד לימודי רשמי שאינו מוכר⁶.
 - ב. מדי שנה יוצא ב"ס לטיול לא לפני ששוכר את שירותיו של מדריך/מתכנן ונפגש עימם להעברת דגשים בכל הנוגע לטיול.
 - ג. במסגרת הטיול האמור שכר ביה"ס את שירותיו של מר קובלסקי אשר הועסק על ידי מסעי ציפורה, זאת לצורך "תיאום, הדרכת ותכנון הטיול".
 - ד. הצדדים נפגשו ומר קובלסקי "תכנן ותיאם עבור ביה"ס מסלול טיול מתאים...".
 - ה. מר קובלסקי קיבל תשלום בעבור שירותי ההדרכה- הוצגה קבלה למסעי צפורה.
 - ו. לטיול נשוא התובענה יצאו "המדריך המוסמך", שני מורים מלווים, חובש ומאבטח.
 - ז. ביום 27.10.2010 ביצע העד הזמנת טיול באתר המרשתת של הלשכה הארצית לתיאום טיולים וזה אושר.

⁴ יליד 1998, תלמיד ישיבה לעת חתימת תצהיר עדותו הראשית ובכוונתו להמשיך ללימודים ועבודה.

⁵ תוקן בפתח חקירתו הנגדית.

⁶ בחקירתו הנגדית הסביר כי חרף זאת יש פיקוח של המדינה על המוסד וכי המוסד כפוף להוראות המנכ"ל.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

- ח. הטיול ב"חוארי מצדה" לא מופיע באישור הראשוני אולם קיבל את האישור לטיול רגלי ולילי ביום הטיול עצמו, קרי 4.11.2010 במהלך שיחה טלפונית שערך העד עם חדר המצב.
- ט. העד טען כי לביה"ס אין כל אחריות לאירוע וכי זו מוטלת על מר איטלי אשר לשם הדרכת הטיול "הוזמנו שירותיו".
5. **בחקירתו הנגדית טען העד כדלקמן:**
- א. לעת התאונה היה מורה, סגן מנהל ואחראי בטיחות.
- ב. העד נפגש עם מר קובלסקי קודם הטיול "בבית הספר לכאורה" אולם לא זכר כמה זמן לפני. לא היה הסכם. אם מר קובלסקי טוען להד"מ אזי העד עומד על גרסתו.
- ג. את מר איטלי פגש העד לראשונה בבוקרו של הטיול אם כי שוחח עמו "ימים אם לא יותר משבוע שבועיים לפני הטיול, בטלפון". לא ראה שפגישה בארבע עיניים "יתן יותר ממה שרצינו".
- ד. את מספר הטלפון של מר איטלי קיבל העד ממר קובלסקי שכן ביקש אדם "שמכיר את השטח". היום ובגלל "לשון החוק היבש" מקפיד על פגישות.
- לא מדובר בטיול ראשון שהדריך מר איטלי אולם לא השתמשו בשירותיו מזה זמן.
- ה. העד הכיר את חוזר מנכ"ל לעניין פעילות לילית.
- ו. העד לא נכח בטיול אלא מר נתנאל גריינימן שהיה אחראי (לא הובא לעדות). גריינימן סיפר לעד בדיעבד "שהלכו בשורה עורפית, גם הצוות הרגיש שהם הולכים במסלול לא נכון, הפנו את תשומת ליבו של המדריך ואז אחרי מרחק מסוים הוא גם הרגיש שהוא תועה במסלול, אמר לכולם לחכות ולחפש את מקור הטעות ובינתיים הם דאגו שכולם יעמדו במקום ולא יזוזו ותוך כדי שהוא מחפש את המקום שבו קרתה הטעות, ובעוד המורים שומרים על הילדים, פתאום צועקים שדניאל נפל".
- ז. קודם היציאה לטיול אישרו הוריי התלמידים את המסלול הכללי.
- ח. "חוארי מצדה" היו בתכנון הטיול המקורי, אולם בשל תקלה לא הזין העד את המסלול האמור לאתר המרשתת של הלשכה הארצית לתיאום טיולים/חדר המצב אלא רק ביום התאונה. (התקשר יום לפני ונצטוו להתקשר למחרת). לא רשם לפניו עם מי דיבר ואם רשם אזי היה הדבר על "צט'ה". היום כבר רושם באופן מסודר אבל לא שומר. גרסה זו לא באה בתצהירו המקוצר שצורף לנספחי תיק מוצגי הנתבעת⁷¹.
- ט. את האישור הכתוב מיום הטיול לגבי "חוארי מצדה" לא קיבל לידי ביום האירוע.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

- י. העד לא זכר אם ראה את הערת האישור מיום האירוע (הפניה לחוזר מנכ"ל) אבל מכיר.
- יא. הטיול אושר על ידי הלשכה/חדר המצב ומשכך לא הייתה מניעה לבצעו, אולם אם היה מוצא סיבה שלא להוציא את הטיול, לא היה מוציאו לפועל.
- יב. לא יכול לשלול שהתקיימה "התייעצות עם הרבנים" בכל הנוגע לטיול הלילי, כנטען על ידי מר איטלי. מכל מקום שוחח עם מר איטלי על הנושא בבוקר הטיול.
- יג. לאחר התאונה נערך תחקיר, בעל פה או בכתב. אולי ניתן למוצאו במשרדי ביה"ס.
- יד. לא הציג את הזמנת הטיול הכוללת את "חווארי מצדה" למר איטלי ביום הטיול.
- טו. כמה ימים קודם הטיול הנחה העד בכלליות את צוות המלווים בכל הנוגע לטיול עצמו (למעט המדריך, נושא הנשק ומגיש הע"ר). נתן הנחיה של התפרסות הצוות בין התלמידים ואי פתיחת רווחים. ההנחיות לגבי התנהלות בשטח מועברות על ידי המדריך.
- טז. המורים אינם מועסקים על ידי המדינה.
- יז. לא היה צריך לעשות סיור מקדים במסלול הטיול בראי נוכחותו של מדריך טיולים מוסמך.
- יח. להתרשמותו של העד מסלול הטיול ב"חווארי מצדה" אינו מסוכן. סטייה מהמסלול אמורה להיות בעייתית.
- יט. מולא דוח לאחר התאונה- צורף לראיות הנתבעים.
- כ. מר קובלסקי לא נכח בשטח. העד נעזר בשירותיו בהפקת טיולים כמעט באופן בלעדי.
- כא. הקבוצה המקבילה סיימה את המסלול בהצלחה.

פרשת ההגנה- המדינה:

6. מטעם המדינה העיד **מר שאול יגיל**, מנהל אגף בטחון של משרד החינוך⁸. בתצהירו קבע כי:
 - א. המדינה מעודדת יציאת תלמידים לטיולים.
 - ב. בטרם יציאה לטיול חייב כל ביי"ס להגיש בקשה לאישור מסלול הטיול ובה מפורט המסלול, מס' תלמידים וגילם, מס' מלווים והכשרתם.
 - ג. לצורך הנ"ל הקימה המדינה את "מוקד טבע" שמופעל על ידי החברה המשמשת קבלן משנה של המדינה לצורך בחינת הבקשות לטיולים, התאמתם לגילאי התלמידים, והכל מתוך הבנה שאנשי החברה אמונים על הכרת שבילי הטיולים בישראל וכללי הזהירות והבטיחות בכל מסלול ומסלול.
 - ד. למיטב ידיעתו האישית, המסלול שנבחר ב"חווארי מצדה" הינו מסלול מקובל מאד בטיולים, אין בו סיכונים מיוחדים כאשר הוא מבוצע על פי כללי הזהירות והבטיחות המקובלים "ולו היה המדריך ער לתנאי השטח – התאונה היתה נמנעת".

⁸ לא מדריך ולא מוכשר להדרכת טיולים. בהכשרתו מנהל מערכות בטחון.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

7. **בחקירתו הנגדית** הבהיר העד את הנקודות הבאות:
- א. תפקידו כולל גם בטיחות.
 - ב. האירוע נשוא כתב התביעה ידוע למדינה.
 - ג. לא זכור לו שבוצע תחקיר. אם ימצא ישלח לבימ"ש (לא נשלח).
 - ד. לפי חוזר מנכ"ל אפשר לבצע טיולים גם ללא אור ירח "זה רצוי, אבל זה לא חובה ואפשר גם בלי".
 - ה. המדינה מנחה את החברה בענייני בטיחות בטיולים. חדר המצב מפנה את המטיילים להוראות חוזר המנכ"ל, אולם אינו אוסר טיול בלילה ללא ירח.
 - ו. כשלעצמו, היה מאשר את הטיול בנסיבות המתוארות.
 - ז. חדר המצב והלשכה כפופים שניהם למר יעקובי (מהחברה).
 - ח. אין מניעה לקבל אישור לטיול ביום הטיול עצמו.
 - ט. כדאי לעשות את המסלול באור ירח בעיקר לשם העצמת החוויה ועל מנת לראות טוב יותר.
 - י. לשאלת בית המשפט כיצד מסביר את שקרה השיב "חוסר זהירות ומשמעת במהלך ההליכה... של מי שנפגע וגם של מי שהוביל את הטיול". זו הערכתו.
 - יא. החוזר נוקב בתיבה "רצוי" כשהוא מדבר על אור ירח ו/או ביצוע הטיול בקבוצות קטנות. 50 איש זו קבוצה קטנה.
 - יב. אישור הטיול נעשה גם בראי מספר התלמידים.

פרשת ההגנה - החברה להגנת הטבע:

8. מטעם החברה העיד **מר יואב יעקובי**, עובד החברה מאז 1986 בתפקיד קצין בטחון של החברה.
9. בתצהירו קבע בתוקף כי המדריך אינו עובד החברה, מקום הנפילה ומסלול הטיול אינו שייך לחברה ו/או באחריותה או בבעלותה. בכל הנוגע ל"מוקד טבע" הסביר העד כי המדינה שכרה את שירותי המוקד מתוקף מכרז לספק שירותים של תיאום ואישור טיולים ומוקד חירום. המוקד אינו קובע ו/או מייעץ או ממליץ באשר לבחירת המסלול. המוקד מאשר או פוסל את הטיול בהתאם להנחיות הביטחון של המדינה ובאם ניתן אישור הוא כולל בתוכו הנחיות אבטחה ורפואה כפי שקבעה המדינה. העד ציין כי אין בין אישור הטיול במסלול הנבחר לבין אירוע התאונה דבר, שכן המסלול שנבחר הינו מאושר על ידי המדינה ופוקדים אותו אלפי תלמידים מדי שנה.
10. **בחקירתו הנגדית** הסביר העד כדלקמן:
- א. לא ניתן לדעת מי במוקד אישר את הטיול. עברו שנים.
 - ב. אגף הביטחון של משרד החינוך אמון על תחקירי תאונות.
 - ג. כל פניה למוקד מתועדת. אז בכתב היום גם בהקלטה (לא בדק לקראת הדיון).

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

- ד. ההנחיות נמסרות גם טלפונית על ידי המוקדן.
- ה. כל אנשי חדר המצב הינם אנשי החברה העובדים במשמרות. הם מדריכי טיולים.
- ו. המדינה מאשרת טיול ב"חוארי מצדה" בלילה.
- ז. בלילה לא מתירים טיולים בשמורות טבע ועל כן סביר להניח כי "חוארי מצדה" אינה שמורת טבע.

פרשת ההגנה- רשות הטבע והגנים:

11. מטעם הרשות העיד **מר אוהד יהלומי**, מי ששימש במועדים הרלבנטיים כפקח באזור מדבר יהודה לרבות אזור התאונה. מתצהיר עדותו עולה כי האירוע לא דווח לרשות בזמן אמת או בסמוך לכך והפעם הראשונה שנודע לו על המקרה היה כאשר הרשות צורפה לתובענה. העד קבע כי הרשות לא נטלה כל חלק בתכנון/ארגון/ הוצאה לפועל של הטיול הנדון ולא ידעה על קיומו. על המסלול סיפר כי הינו מסלול מתויר המותאם למשפחות ואורכו 2.5 ק"מ ורק חלקו הקטן עובר דרך שמורת מדבר יהודה אשר באחריות הרשות. החלק האחר הינו באחריות מועצת תמר. מדוח התאונה עולה, לדידו של העד, כי התאונה אירעה מחוץ לשמורה. ממילא אם הייתה קורית בתחום השמורה היה נודע על התאונה בזמן אמת. העד הוסיף כי טענתו של מר איטלי להסרת סימוני השביל, הינה משוללת כל יסוד וממילא לא דווח על כך אחרי האירוע. מהיכרותו את המסלול, גרס העד כי מי שמכיר את תוואי הדרך אינו זקוק לסימונים כדי לצלוח את המסלול, בייחוד בלילה "שכן אז השימוש בסימונים אמור להיות כלי עזר ותו לא". ממדריך המוביל מטיילים נדרש להכיר את תוואי המסלול באופן כזה שגם אם אין סימון שבילים הוא יהיה מסוגל להובילם בבטחה לאורך השביל ולא לסטות ממנו קבע העד. שיחה שקיים עם המחלף העלתה כי התובע נפל מחוץ לשמורה וכי לא הייתה כל בעיה בסימון השביל.

בחקירתו הנגדית, הבהיר כי מאת המטרים הראשונים של המסלול המדובר עוברים בשטח הנתון לאחריות הרשות ואלה מוארים באור החניון כך שאין סיכוי שאיש ייפול במקטע זה. לא ידע לומר אם במקום מוצב שלט הנחיות ואזהרות. טען כי השטח אינו מוכרז עדיין כשמורה ועל כן אסור לו לשלט. עוד טען כי התחזוקה מוטלת על מועצת תמר בשטח מצוי המסלול. לא ידע לומר אם מאן דהוא ביקר בשטח המדובר או תיקן את הסימונים לאחר המקרה. הסביר כי אינו יודע בדיוק היכן נפל התובע אולם משער בראי שיחתו עם המחלף, מר בועז הירש אשר סירב להגיע למתן עדות. העד הסביר כי לסימוני שבילים יש חשיבות ונועדו גם למטיילים אשר אינם מכירים את הדרך. העד קבע כי מי שמדריך מטיילים בלילה, אינו יכול להסתמך רק על הסימון. עליו להכיר את המסלול על בוריו. מה שעושה אדם פרטי הוא על אחריותו, שונה הדבר כאשר מדריך מוציא מטיילים לשטח.

⁹ נביא את העדות חרף העובדה כי ההודעה לצד שלישי נדחתה.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

פרשת ההגנה- מר דן קובלסקי:

12. בתצהירו קבע מר קובלסקי כי מעולם לא הדריך ו/או הכין ו/או תכנן ו/או נפגש ו/או ייעץ ו/או פיקח על הטיול הנדון ואף לא נכח בשטח בעת האירוע נשוא כתב התביעה. לגרסתו, כל שהיה הוא, שמר אופן פנה אליו טלפונית מספר ימים לפני הטיול וביקש לברר עמו באם יוכל לשמש מדריך ביום הטיול. העד השיב כי לא יוכל להיעתר לבקשה שכן במועד הנ"ל כבר נקבע לו טיול אחר. באותו מעמד ביקש מר אופן שם של מדריך והעד מסר לו את שמו של מר איטלי. בכל הנוגע לחשבונית אשר יצאה תחת ידי מסעי ציפורה בגין הטיול האמור, הסביר העד כי זו יצאה כמחווה של רצון טוב לבקשת מר אופן אשר ביקש להוציא חשבונית בעבור השכר ששולם הלכה למעשה ישירות למר איטלי. כך יצא אותו "אישור תשלום" אך התמורה הועבר הישירות למר איטלי. העד חיווה דעתו כי מר איטלי התרשל וכשל במניעת האירוע נשוא כתב התביעה.

בחקירתו הנגדית הבהיר העד כי רק לפני שנה ומחצה ישב ותכנן עם בית הספר תכנית טיולים מסודרת. העד הכחיש "תיווך" בין ביה"ס למר איטלי והסביר שכל שעשה הוא לתת את שמו כקולגה מקום בו הוא עצמו היה תפוס ביום הטיול, זאת עם שם של מדריך נוסף. העד הכחיש קבלת כל תמורה כספית בגין הטיול נשוא התובענה והבהיר כי את התמורה העביר למר איטלי. העד הסביר כי כל קשריו על מסעי ציפורה אינם אלא מזדמנים והוא עצמו עצמאי. העד הוסיף כי יומיים לאחר התאונה היה בעצמו בשטח וראה את מסמני השבילים בסמיכות מקום לאזור התאונה והם "הזדרזו לסמן את הסימון בשטח". לקח מספר טלפון של אחת מהם. העד הסביר כי נזכר באירוע בסמוך למועד הדיון, מה גם שלא ראה בו "אירוע קריטי" ועל כן לא הועלה בתצהירו.

פרשת ההגנה- מסעי ציפורה:

13. מטעם מסעי ציפורה הגיש תצהיר עדות ראשית **מר בנימין גלובנציץ**, הבעלים והמנהל היחיד שלה. בתצהירו הסביר כי מסעי ציפורה מעולה לא הדריכה ו/או הכינה ו/או תכננה ו/או נפגשה ו/או ייעצה ו/או פקחה על הטיול הנדון.

לבקשתו של מר קובלסקי שנענה לתחינתו של מר אופן, הוציאה לימים מסעי ציפורה "אישור תשלום" בעבור הטיול הנדון.

בחקירתו הנגדית הסביר העד כי בין מסעי ציפורה לבין מר קובלסקי יש "חשבון פתוח" בגין עבודות שהאחרון נוטל ממנה ועל כן לעיתים יוצא חשבון מטעם מסעי ציפורה חרף ביצוע עבודה על ידי מר קובלסקי, כאמצעי לגביית "חוב".

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

פרשת ההגנה - מר נתן איטלי והפניקס:

14. בתצהיר עדותו הראשית¹⁰ קובע העד כי הוא בעל תו תקן להדרכה מאז 2008. העד מספר כי בסמוך למועד הטיול קיבל טלפון ממר קובלסקי והסכים להדריך את הטיול המדובר תחת תשלום של כ-700 ₪. את התמורה קיבל ממר קובלסקי עצמו לאחר ש"גזר" את חלקו. תיאום ותכנון הטיול לא בוצע מולו. תוואי הטיול והמסלולים תואמו מראש על ידי ביה"ס, קבע העד. העד לא זכר שיחת טלפון ביום הטיול ו/או במהלכו, בנוכחותו לתיאום מסלול "חווארי מצדה". התלמידים היו מצוידים בפנסים כך שדומה שנערכו לטיול לילי. מבחינתו של העד לא הייתה מניעה לביצוע הטיול כל עוד נתקבל אישור כנדרש. בכל הנוגע למסלול עצמו, הסביר העד כי מדובר במסלול מישורי שאינו קשה להליכה והוא אף מומלץ להליכה לילית תוך הקפדה על כללי בטיחות והוראות שניתנו במקום על ידו. עוד הסביר כי את המסלול המדובר הכיר והדריך פעמים רבות גם בלילות. ביום הטיול הגיעו בשעה 18:00 ל"חווארי מצדה", ולפני היציאה תודרכו התלמידים, אף במהלך הטיול, בכל הנוגע לכללי בטיחות ובטחון. עוד נבדק כי לכל שני תלמידים פנס. בשטח לא שררו תנאים יוצאי דופן.

את המסלול התחילו בשביל ולאהר דקות ספורות, מרחק של עשרות מטרים, והוא עודו בשטח השמורה, שם העד ליבו שהוא "גבוה ביחס לתוואי השטח" ושאינו מבחין בסימוני הדרך¹¹. באותו רגע הבין שהוא אינו על השביל המסומן. השטח היה מישורי לחלוטין כאשר המתלול היה במרחק של 4-5 מטרים. על כן עצר את התלמידים והורה להם ללכת ימינה, להיזהר מהמתלול וללכת בתור עופרי. לאחר מכן המשיכו "במגמה לשוב למסלול המסומן". השטח היה רחב דיו להליכה בבטחה. לאחר פרק זמן קצר מאוד תוך שהעד מוביל את התור לכיוון המסלול המסומן, וכשהוא קרוב לתחתית ההר, הגיע אליו אחד התלמידים וטען שילד נפל. המדריך המקביל, שרגא, סיפר לעד בסמוך לאירוע כי הייתה בעיה בסימוני השביל. העד קבע כי בשל היעדר סימון השבילים "אשר הוזזו", תעה בדרכו. היעדר הסימון בצומת מרכזי היא שהובילה את הקבוצה לעלות במשעול. העד ציין כי יומיים לאחר הטיול הוברר לו כי אכן הייתה בעיה בסימון השביל והיא תוקנה, כך מסר לו מר דן קובלסקי.

לדעתו, התובע סטה ממסלול ההליכה ועל כן נפל לתהום. ימים לפני חתימת התצהיר ביקר התובע במקום ושם ליבו שבמקטע אחר של המסלול יש בעיה בסימון השביל והוא הוזז ממקומו.

בחקירתו הנגדית הסביר העד כי נפגש עם מר אופן בבוקר הטיול בביה"ס, לראשונה. לא הוא החליט על תוספת "חווארי מצדה" לטיול אולם אישר את התוספת, בבוקרו של יום הטיול.

¹⁰ יש תצהיר נוסף ומקוצר הנספח לבקשה לביטול פסק דין מס' 25.

¹¹ גרסה זו נוסחה בראי חקירתו הנגדית של העד.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

לא כל 48 התלמידים יצאו למסלול. מר קובלסקי ביקש שידריך את הטיול כשבוע קודם לכן. לא נפגשו ביניהם. כששם ליבו לסטייה מן הדרך, היה בראש הקבוצה. את המסלול עשה העד שש שבע פעמיים בשנה קודם התאונה. העד אישר שלא צריך להסתמך רק על סימונים, אך אלה הוזזו. עוד הסביר כי נתקל כבר בבעיית הסימון קודם לתאונה כאשר טייל במקום בשעות האור. הודיע על כך. העד לא ביקש מאחד המאבטחים או המלווים לשמור על המצוק מפני התקרבות הילדים. המדובר בהליכה של 10 דקות עד שאירע המקרה, מרחק של 100-150 מטרים מאז התחילו לצעוד.

15. עוד צורף תצהירו של **מר שרגא גודינגר**, מי שהדריך קבוצה מקבילה ביום התאונה. מתצהירו עולה כי גם הוא קיבל את ההדרכה ממר דן קובלסקי. הוא שהעביר את ההנחיות וההוראות לגבי המסלול של הטיול. לדידו לא הייתה כל מניעה לבצע את המסלול ביום האירוע. התחיל את המסע לפני הקבוצה של מר איטלי והיה אחד המטפלים בתובע מתוקף היותו חובש. עוד קבע כי "הסימונים היו מאד בעייתיים וחלשים". לדידו מר איטלי תעה בדרכו והמשיך ללכת על צלע ההר תחת המשך ירידה בסיבוב. לא היה סימון המצביע על המשך הירידה. יש חשיבות רבה ל"סימוני הדרך" בלילה המסייעים להתמצאות. העד לא התבלבל כי הכיר את המסלול טוב יותר ממר איטלי אולם ניתן היה להתבלבל בקלות נוכח הסימון הגרוע של השבילים. **בחקירתו הנגדית** הבהיר כי לעת התאונה היה מדריך כשנתיים אולם ליווה טיולים שנים קודם לכן. נפגש עם מר אופן ביום הטיול. הבהיר כי סימון השבילים היה חלש וכי גם הוא טעה בעשרה מטרים ותיקן עצמו.

עד כאן העדויות.

ראיות רלוונטיות:

16. **חוזר מנכ"ל סעיף 3.1.8:** מחוזר זה עולה כי "פעילויות לילה" רצוי לקיים בלילות שיש בהם אור ירח, בקבוצות קטנות המלוות במבוגר. יש לוודא תכופות את נוכחותם של כל התלמידים. עוד נקבע כי **אין לבצע** פעילויות לילה באיזורים בהם תנאי השטח "קשים לתנועה" כמו "איזורי מצוקים, ואדיות, מערות, בורות מים ומקומות דומים שיש בהם סכנה של נפילה או נתק והליכה לאיבוד". ההליכה בלילה בשמורות טבע אסורה.
17. **רישום "מוקד טבע" מיום 31.3.2011:** ניתן לחזור ולטייל ב"חוארי מצד"ה במסלול השחור המתחיל בחניון הדקלים ומסתיים לפני כביש 90. בוצעו תיקונים במסלול וכעת יש מקום בטיחותי להעלאת והורדת נוסעים.
18. **דוח חילוץ יחידת החילוץ:** "קבוצה שהלכה בחוארי מצדה, לא על שביל מסומן, והגיעה לנקודת גובה בעייתית...הקבוצה והפצוע אותרו באזור ולא על השביל...".

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

19. חשבונית מסעי ציפורה: ע"ס 2000 ₪ ואליה מצורפת הודעה "דן קובלסקי: נא לכתוב את הצ'ק לפקודת מסעי א"י ולשלוח לכתובת שרשומה על החשבונית" עבור טיול מתאריך 4.11.2010.
20. לשכה ארצית לתיאום טיולים: 27.10.2010: "חווארי מצדה" לא מופיעים. 4.11.2010 "חווארי מצדה" מופיעים ונכתב כי "יש לפעול לפי הנחיות לפעילות הליכה בלילה מחזור מנכ"ל סה/9 מעמוד 100".
21. מוקד טבע- הזמנת טיול: 4.11.2010: "חווארי מצדה", הליכה רגלית לילית.
22. מכתבו של מר איטלי: "עם ערב הגענו למרגלות המצדה, שם התארגנו להליכה בחווארי מצדה בלילה. למרות התאריך כז' בחודש, חושך מוחלט, יצאנו לחלק הלילי של הטיול וזאת לאחר שנתתי הסבר מפורט על מסלול הטיול, אורכו מיקומו על המפה. כמו כן הדגשתי חזור הודגש את כל כללי הבטחון +בטיחות שכל כולם רבנים, התלמידים לנקוט מתחילת המסלול ועד סיומו!! לכל שני תלמידים היה פנס וכמובן לי כמדריך ולרבנים. היות והמסלול מוכר לי היטב מתחילתו לסופו והפוך, לקחתי על עצמי בהתייעצות עם חבר הרבנים בתכנון מוקדם ומאושר לקיים את הקטע הלילי המדובר...תוך כדי הליכה שמתי לב שהסימונים (שחור) חסרים לעיתים על ציר ההליכה. אשר על כן הקפדתי שנית לומר ולתדרך את כל הקבוצה להישמר וללכת כל הזמן קרוב להר ולא להתקרב למתלולים. בערך לאחר 12 דקות הליכה הגיעה אלי הודעה בהולה שילד חסר- ילד נפל לתהום..."

עיקר טענות הצדדים בסיכומיהם:

התובעים:

23. בענייננו יש להחיל את סעיף 14 וסעיף 15 לפקודת הנזיקין ביחסים שבין ביה"ס למדריך.
24. ההתקשרות בין ביה"ס למדריכים הייתה מלווה ברשלנות רבתי.
25. הנתבעים נמנעו מהבאת עדים רלבנטיים, בהם המלווים, המורים (מר גריינמן אחראי הטיול)
26. לא התקיימה כל פגישה מקדימה בין המדריך לצוות ביה"ס בניגוד להוראות חוזר מנכ"ל אלא ביום הטיול עצמו וההוראות הופרו גם בפנים אחרות (קיום תחקיר אירוע, רישום שמות גורמים מאשרים ועוד)
27. לא היה מקום לקיים את הטיול בליל חושך מוחלט.
28. גם המורים התרשלו עת לא השגיחו על הילדים.
29. המדינה והחברה אחראיות גם הן לאירוע התאונה מקום בו אושר טיול לילי בו ביום בו התבקש האישור. אושר טיול בקבוצה גדולה בניגוד להוראות מנכ"ל. אושר טיול לילי בניגוד להוראות מנכ"ל.
30. לא בוצע תחקיר מקרה על ידי המדינה ו/או החברה.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

בית הספר:

31. אין אחריות לבית הספר.
32. לא הייתה כל מניעה לבצע את הטיול הלילי בנסיבות שנוצרו.
33. בית הספר קיבל את כל האישורים הנדרשים לטיול.
34. בית הספר פעל בהתאם להנחיות ולנהלים והאחראי לתאונה אינו אלא מר איטלי.
35. גם אם הופרו נהלים, הרי התאונה לא הייתה נמנעת אם היו מקוימים, נוכח מחדליו של מר איטלי.

מדינת ישראל:

36. האחריות לאירוע התאונה מוטלת על מר איטלי ו/או על ביה"ס.
37. צוות המורים לא הועסק על ידי המדינה.
38. האישור לטיול לא ניתן על ידי המדינה כי אם על ידי הגורמים המקצועיים מטעם החברה.
39. לא הייתה כל מניעה לאשר את הטיול הלילי.
40. לחברה אחריות לאירוע התאונה אם ייקבע כי לא היה מקום לאשר את הטיול.

החברה להגנת הטבע:

41. מקום הנפילה אינו בהחזקת או באחריות החברה.
42. כל שעשתה החברה הוא לתת אישור ביטחוני לטיול בהתאם להנחיות המדינה.
43. כמפעילת מוקד טבע מתוקף זכייה במכרז, לא התרשלה החברה משפעה על פי הנחיות המדינה.

דן קובלסקי ומסעי צפורה בע"מ¹²:

44. אין כל חבות על קובלסקי או על מסעי צפורה.
45. השניים לא היו חלק מהטיול בכל צורה ואופן שהם.
46. אין בחשבונית שצורפה כדי להראות על כל חלק של השניים בטיול או באחריות לאירוע.

מר איטלי והפניקס:

47. בנפול התביעה כגד הנתבעים, ובמשמע גם ההודעות לצדדים שלישיים ורביעיים, אין להטיל אחריות על מר איטלי/הפניקס.
48. החזית היחידה של השניים הינה מול מר קובלסקי ומסעי צפורה.

¹² ב"כ הגיש סיכומים אשר חרגו בצורה בוטה מהוראות בית המשפט מבלי לבקש כל אישור לחרגה.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

49. לא הוכחה כל אחריות של מר איטלי כלפי מר קובלסקי ו/או מסעי צפורה. אדרבה: לא הוכחה אחריות למר קובלסקי ומסעי צפורה ומשכך דין ההודעה להידחות על אתר.
50. מר איטלי פעל כמדריך טיולים מיומן והתאונה לא אירעה בשל התרשלותו.
51. לא ניתן להסתמך על דוח החילוץ משעורכו לא הובא לעדות.
52. הוכח כי הסטייה מהמסלול הייתה בגין סימון דרך שהוזה, האחריות לסימון מוטלת על החברה.
53. לא הוכח קשר סיבתי בין הסטייה מן המסלול לתאונה עצמה.

דיון והכרעה:

הרציונל:

54. על חשיבותם של טיולים להכרת הארץ עמד חוזר מנכ"ל משרד החינוך שהוצג לפניי ואף נכתב רבות בפסיקה ואין לי אלא להצטרף לקביעותיהן של עמיתיי לעניין זה:

"יחד עם זאת, ועל אף הסיכון המסוים הכרוך בכך - המתממש לעיתים, למרבה הצער - מערכת החינוך מעודדת, ובצדק, הוצאת ילדים בגילאים שונים לטיולים וסיורים. אין לאיין מדיניות זו באמצעות הטלת אחריות נזיקית רחבה מדי, ואף מוחלטת, בגין כל התממשות של סיכון כזה או אחר. יש להישמר פן ההפסד יעלה על הרווח, ובלשון חובת הזהירות - פן יתפרסו גבולות החובה מעבר למידה הראויה ותיווצר הרתעת-יתר. באחת הפרשות- ע"פ 364/78 לוי יצחק בן יוסף צור נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 626 - עמד השופט א' ויתקון על הערך החינוכי הרב הטמון בעריכת טיולים:

'עריכת טיולים לשם הכרת הארץ, אתריה ההיסטוריים ונופיה היפים, ובחלקם הפראיים - כל מחנך יכיר בחשיבות המשימה. היא יוצרת קשרי אהבה ושייכות ויחס של כבוד לטבע וסודותיו. כך נגדל דור המתמצא בארצו והמעורה בה. ואני מרהיב עוז בנפשי ומוסיף שדווקא הקושי הפיסי ודווקא הסיכון הכרוכים לעיתים בטיולים אלה, מהווים אתגר לבני נוער, ובהתגברותם יוצאים הם מהמסע חזקים ומרוממי רוח. סבורני שערך חינוכי ולאומי זה צריך לשמור עליו מכל משמר, וחלילה שיעלה מפסיקתנו כי שומר נפשו מוטב לו להימנע מעריכת טיולים כאלה, שיש בהם סיכון כלשהו. ולא באתי לעודד קלות דעת או הרפתקנות חסרת רסן'."

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

55. מצויד בתובנה זו מחד גיסא ומודע לחשיבות השמירה על ביטחונם של המטיילים, אדרבה תלמידים, מאידך גיסא, אפנה לבחון את אחריות הצדדים השונים לאירוע התאונה, אם קיימת כלל.

הפן העובדתי:

56. ראשית יש להכריע בשאלות העובדתיות העולות מן העדויות והראיות שהובאו לפני. בין הצדדים מחלוקות גם לעניין זה, ועל כן דרושה הכרעה מקדמית-עובדתית.

57. לאחר ששמעתי את העדויות ועיינתי בראיות הקבילות מצאתי לקבוע את המסד העובדתי כדלקמן:

- א. בית הספר ביקש לצאת לטיול באזור ירושלים וים המלח.
- ב. לשם עריכת הטיול פנה בית הספר, באמצעות מר אופן, למר קובלסקי, אשר השיב פניו ריקם נוכח התחייבות קודמת, אולם בנשימה אחת הפנה את מר אופן לעמיתו, מר איטלי ומר גודינגר, בתקווה כי אלו יוכלו להדריך את הטיול.
- ג. מר אופן יצר קשר עם שני המדריכים אשר הסכימו להדריך את תלמידי בית הספר ביום הטיול המתוכנן, 4.11.2010.
- בעבור ההדרכה שילם בית הספר 2000 ₪ באמצעות מר קובלסקי למסעי ציפורה, אשר בתורה זיכתה את המדריכים בשכר עבודתם בסך של כ-700 ש"ח.
- ד. בניגוד להנחיות משרד החינוך (סעיף 3.2 לחוזר המנכ"ל), ושלא כאמור בתצהירו של מר אופן, לא התקיימה כל פגישה מקדימה בין מר אופן או מי מנציגי בית הספר לבין המדריכים, ואלה פגשו את המורים רק ביום הטיול.
- ה. בית הספר קיבל ביום 27.10.2010 (קרי כשבוע קודם הטיול) אישור הלשכה הארצית לתיאום טיולים לעריכת הטיול¹³, שלא כלל את "חוארי מצדה".
- הסיבה מדוע לא נכללו "חוארי מצדה" בבקשה הראשונית לטיול פחות רלבנטית להכרעה. עם זאת אני מקבל את גרסתו של מר אופן כי אלה נכללו בתכנון הטיול המקורי¹⁴ אך מחמת טעות הושמטו מטופס הבקשה המקורי.
- "חוארי מצדה" קיבלו אישור מסודר, ביום הטיול, מהלשכה הארצית¹⁵.
- ו. האישור שניתן לטיול ב"חוארי מצדה" דיבר על הליכה רגלית בלילה. עם זאת נקבע בו בצורה חד משמעית כי מהווה "אישור בטחוני בלבד" וכי הוא "אינו פוטר את אחראי הטיול"¹⁶ מלקיים את ההנחיות הכתובות בחוזרי מנכ"ל משרד החינוך, כולל הוראות הבטיחות בפעילויות האתגר, המים, הנופש... אין הוא בא במקום

¹³ 82558750.

¹⁴ הילדים נצטוו להביא פנסים לטיול האמור וכך עשו.

¹⁵ 825587501.

¹⁶ ולפי האישורים מדובר במר נתנאל גריינימן, שלא העיד במשפט.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

לימוד ותכנון מפורט בכל הנושאים הקשורים לביטחון ובטיחות הטיול כפי שמופיעים בחוזרי המנכ"ל המעודכנים".

ז. משנקבע הטיול ב"חוארי מצדה" ללילה, חלות הוראות חוזר המנכ"ל לעניין זה. אלה קובעות כי "פעילויות לילה"- "רצוי לקיים...בלילות שיש בהם אור ירח...בקבוצות קטנות...לא...באזורים שתנאי השטח בהן קשים לתנועה, כמו אזורים מצוקים, ואדיות, מערות, בורות מים ומקומות דומים שיש בהם סכנה של נפילה או של נתק והליכה לאיבוד". עוד נקבע כי "ההליכה בלילה בשמורות טבע אסורה".

ח. ההחלטה על קיום הטיול ב"חוארי מצדה" בלילה ובתנאי השטח ששררו אותו יום (ללא אור ירח של ממש) התקבלה בשיתוף מר איטלי ו"חבר הרבנים" ביניהם מר אופן ומר גריינימן.

ט. בסמוך לשעה 18:00 ביום 4.11.2010, כאשר בחוץ שורר חושך, יצאו התובע וחבריו בלוויית מורים ומלווים ובהדרכת מר איטלי לטיול ב"חוארי מצדה", לא לפני שתודרכו על ידי מר איטלי כיצד להתנהג ולהתנהל בשטח.

אני מקבל את גרסתו של האחרון בכל הנוגע להדרכתו קודם היציאה לטיול. קודם יציאתם לטיול, הספיקה קבוצה אחרת בהדרכת מר שרגא גודינגר לצאת למסע. גם מר גודינגר הבחין בסימון השבילים הבעייתי אולם מהיכרותו את השטח על בוריו לא תעה בדרך והשלים את המסע כדבעי. את המידע בדבר סימון השבילים הבעייתי לא מצא לנכון להעביר לעמיתו מר איטלי.

י. לכל שני תלמידים היה פנס. לתובע היה פנס משלו והוא עשה בו שימוש.

יא. עם התחלת המסע הבחין מר איטלי כי סימוני הדרך חסרים "לעיתים". לא הייתה זו הפעם הראשונה שמר איטלי נתקל בסימון שבילים בעייתי במקום. עוד קודם הטיול האמור שם ליבו לסימון שבילים בעייתי דומה, עת טייל במקום בשעות האור. מר איטלי שב והזהיר את הצועדים לבל יתקרבו למצוק. מר איטלי המשיך בהליכה משך כ-12 דקות עד אשר נתקבלה הודעה כי התובע נפל לתהום.

זו הגרסה העובדתית העדיפה עלי ואשר רובה ככולה, בחלקה העיקריים, ניתנה בסמוך לאחר התאונה בכתב ידו של מר איטלי.

אני מעדיף אותה על גרסאות אחרות שעלו שנים אחר התאונה ולאחר הגשת התביעה המשפטית.

יב. מגרסה זו של מר איטלי עולה כי הלכו לפחות 12 דקות עד אשר אירעה התאונה. זהו זמן קצר ועם זאת זמן בלתי מבוטל. מגרסה זו עולה כי כבר בתחילת הדרך הבחין מר איטלי כי הסימון משובש וכאמור לעיל בחר להמשיך בדרכו.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

יג. מגרסה זו המשולבת בתשובותיו של מר איטלי בחקירה נגדית¹⁷ עולה כי הספיק לגמוע לפחות מספר מאות מטרים עד שהגיעה הבשורה על נפילתו של התובע. מסקנה זו מתבססת הן על העדויות והן על השכל ישר, קרי, הליכה במשעול חשוך, ב"קצב 2" לכל הפחות¹⁸, מה שמובילנו למסקנה כי ב-12 דקות הספיק מר איטלי והוא בראש התור לעבור כארבע מאות מטרים ולצאת מניה וביה משטח השמורה הגדור למאת המטרים הראשונים של המסלול (לרבות החניון).

עד כאן העובדות.

קודם דיון בשאלת האחריות ונוכח דעות שונות בכל הנוגע לתפקידה של הלשכה הארצית לתיאום טיולים, בחרתי להביא מחוזר המנכ"ל הרלוונטי את קביעות משרד החינוך לגבי גוף זה. לדידי הוראות החוזר המסבירות את תפקידה של הלשכה עדיפות על דעותיהם החלוקות של העדים לפני: הדגשתי את החלקים הרלוונטיים לענייננו.

3.2.4" הלשכה לתיאום טיולים, חדר המצב, יחידת הבקרה על הטיולים

א. לשכת התיאום

(1) הלשכה לתיאום טיולים אחראית על תיאום ועל אישורם של הטיולים במערכת החינוך, ומנחה את בתי הספר בכל המתחייב בתחום הביטחוני והבטיחותי, בהתאם לחוזרי המנכ"ל ולהנחיות גורמי המשטרה וצה"ל.

(2) הגשת בקשה לאישור הלשכה לתיאום טיולים

(א) האחראי לטיול, בתיאום עם רכז הטיולים הבית-ספרי, ימלא את טופס הבקשה לקבלת אישור הלשכה לתיאום טיולים. הטופס ימולא באתר האינטרנט של "מוקד טבע", ויכלול –

- מילוי כל הפרטים הנדרשים על גבי טופס, ובכלל זה סוג הפעילות המתוכנן;

- דרכי ההתקשרות לבית הספר ולאחראי הטיול בפועל, 24 שעות ביממה.

(ב) הטיול נחשב מאושר רק לאחר החתמת טופס בקשה על ידי הלשכה לתיאום טיולים. בית הספר ינהג לפי כל ההנחיות וההגבלות המופיעות בטופס האישור ובנספחים אליו. תצלום של האישור יילקח על ידי אחראי הטיול לשטח.

¹⁷ ומבלי להתעלם מלוח"ז דוח החילוץ אשר ממנו עולה כינתקבלה הודעה על התאונה בשעה 18:20. לעניין זה לא ראיתי בעיה לקבלו חרף אי הגשתו באמצעות עורכו, שהרי נערך על ידי מי שאינו מעוניין בתוצאות ההליך המשפטי.

¹⁸ ב"קצב 1" היה מספיק לעבור לפחות מאתיים מטרים, מרחק שגם על פיו יצא משטח השמורה.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

ג) אם יש צורך לבצע שינוי במסלול הטיול בזמן ההתרחשות, חובה לפנות לחדר המצב לטיולים ולקבל את אישורו לכך. יצירת קשר עם היחידה הצבאית שהטיול מתקיים במרחבה תיעשה רק אם ניתנה הוראה לכך בטופס המאושר על ידי הלשכה לתיאום טיולים.

ד) אם ידוע מראש על ביטול הטיול, יש להודיע על כך ללשכה לתיאום טיולים. אם הוחלט על ביטול הטיול ביום הביצוע, יש להודיע על כך לחדר המצב לטיולים.

בכל מקרה של שינוי בעיתי הטיול יש לייצע את לשכת התיאום ולקבל אישור מחדש, עם עדכון של תאריך הטיול.

ב. חדר המצב

1) חדר המצב משמש מרכז מידע, דיווח, הנחיה וסיוע למוסדות הקשורים למערכת החינוך בזמן הלמידה מחוץ לכותלי בית הספר, בטיולים ובמחנות, ונותן שירותי מוקד לפעילות של מוסדות החינוך מחוץ לכותלי בית הספר. חדר המצב מופעל 24 שעות ביממה, 364 יום בשנה (אינו מופעל ביום הכיפורים).

2) חדר המצב עומד בקשר רצוף עם כל גורמי השטח הנותנים מענה, תמיכה, סיוע וחילוץ לפעולות המתבצעות מחוץ לכותלי בית הספר כדוגמת פקחי הטיולים, צה"ל, משטרת ישראל, מד"א, יחידות החילוץ המרחביות, בתי ספר שדה וכו'.

3) סמכותו של חדר המצב בתחום הביטחון

א) הוא נמצא בקשר רציף עם גורמי צה"ל ומשטרת ישראל לקבלת דיווחים על אירועי ביטחון שוטף ופעילות חבלנית עוינת המחייבים פעולה מיידית מול הטיולים המתבצעים באזור האירוע.

ב) הוא מעדכן את האחראי לטיול בשטח בדבר סגירת שטחים על ידי צה"ל והמשטרה בלוח זמנים קצר.

ג) הוא מעדכן את פקח הטיולים בגזרתו בנתונים על המוסדות המטיילים בגזרת ההתרחשות של האירוע.

4) סמכותו של חדר המצב בתחום הבטיחות

א) הוא מרכז דיווחים על מפגעים בטיחותיים במסלולי הטיולים ממוסדות החינוך ומגורמים מטיילים.

ב) הוא מונע/אוסר הגעת מטיילים למפגע בטיחותי במהלך הטיול.

ג) הוא מיידע את הלשכה לתיאום טיולים על סגירת שטח בשל מפגע בטיחותי.

ד) הוא עוקב אחרי הטיפול במפגע עד סיום הטיפול בו.

5) סמכותו של חדר המצב לשנות מסלול במהלך הטיול

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

(א) לחדר המצב יש סמכות לאשר שינוי/תוספת למסלול הטיול בזמן התרחשותו על פי בקשת אחראי הטיול/מנהל בית הספר.

(ב) שינוי המסלול יאושר בגלל הסיבות האלה:

- אילוצי ביטחון
- אילוצי בטיחות
- אילוצי מזג אוויר
- עומס יתר במסלולים
- תוספת אתר לניצול יעיל של היום.

(6) חילוק ופינוי

(א) חדר המצב משמש ערוץ תקשורת מועדף לדיווחים ולבקשות לסיוע בחירום: הפעלת יחידת חילוק, קבלת סיוע מוסק מצה"ל, פינוי רפואי ועוד.

(ב) כל אירוע מחייב דיווח לחדר המצב.

האחריות- שאלת ההתרשלות:

בית הספר:

58. למרבה הצער, התנהלות בית הספר מלכתחילה לקתה בכשלים. בניגוד להוראות חוזר המנכ"ל, לא נערכה פגישה מקדימה ומסודרת בין המדריכים לבין צוות בית הספר קודם היציאה לטיול. סעיף 3.2 קובע כי "כשבוע ויותר לפני הטיול ייערך מפגש של רכז צוות ההדרכה של חברת הטיולים לצורכי תיאום עמדות חינוכיות והסבר על הטיול המתוכנן (כגון המסלול, תוכני הטיול, רמת הקושי, ההתאמה לגיל המטיילים וכו')". הגם שמסעיף זה, שניתן היה לנסחו ביתר בהירות, לא ברור עם מי יערך המפגש, הרי שמקריאת החוזר עצמו לא נותר ספק כי מדובר במפגש שבין המדריך הראשי לבין צוות בית הספר. המפגש הראשון בין אחראי הטיול לבין המדריכים היה ביום הטיול ומן העדויות עולה כי "ישיבה" של ממש לא נערכה. אני מקבל את עדותו של מר אופן כי שוחח עם המדריכים טלפונית ימים לפני היציאה לטיול, והדבר גם עולה עם השכל הישר, שהרי הכיר את המדריכים מטיולים קודמים, אולם הלכה למעשה הופרו הוראות חוזר המנכ"ל. שאלה אחרת היא אם יש קשר סיבתי בין הפרה זו לתאונה. על כך בהמשך.

הכשל השני¹⁹ היה ביציאה לטיול עצמו ב"חוארי מצדה". לדידי, אסור היה לצאת לטיול האמור- לא באור ירח מלא ולא בחושך מוחלט. שאלת ה"רצוי לקיים באור ירח" עליה מתפלפלים הצדדים בסיכומיהם כלל אינה רלבנטית מקום בו החוזר קובע מפורשות שלא מבצעים פעילויות לילה במקומות קשים לתנועה. איסור זה נובע ברורות מהוראות חוזר

¹⁹ ולא התעלמתי מתיאום היציאה ל"חוארי מצדה" רק ביום האירוע עצמו ולא קודם לכן.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

המנכ"ל שהיה תקף לעת התאונה (תשס"ה 9/ג) ומתואי השטח כפי שתואר על ידי העדים. הוראות החוזר קובעות כי "פעילויות לילה" - "רצוי לקיים...בלילות שיש בהם אור ירח...בקבוצות קטנות...לא...באזורים שתנאי השטח בהן קשים לתנועה, כמו אזורי מצוקים, ואדיות, מערות, בורות מים ומקומות דומים שיש בהם סכנה של נפילה או של נתק והליכה לאיבוד" (ההדגשה שלי- ש.מ.מ.).

אכן, החוזר אינו מגביל טיולים בלילות אך קובע חד משמעית כי אלה לא ייערכו באזורים שבהם תנאי השטח קשים לתנועה כמו אזורי מצוקים ומקומות דומים שיש בהם סכנת נפילה. מן העדויות עולה כי ההליכה לא הייתה בשטח מישורי כפי שתיאר אותה מר איטלי, אלא מדובר בשביל הליכה שלפחות בחלק ממנו ולצדו מצוקים שגובהם לפחות חמישה מטרים. עצם נפילתו של התובע מעידה כי התלמידים לא היו רחוקים ממצוקים. גם אם אין מדובר בשטח "קשה לתנועה" רגלית, הרי שהוא קשה לתנועה נוכח אופיו והסכנות האורבות לצדו. אדרבה כאשר מדובר בלילה ללא אור ירח של ממש, הגם שלכל תלמיד שני היה פנס.

הוראות החוזר מופנות בראש ובראשונה אל בתי הספר והעומדים בראשו. אחת ממטרותיו של החוזר, העולה מן ההוראות המדברות על מפגש בין צוות ההדרכה למרכז הטיול, היא לימוד השטח המתוכנן לטיול. לימוד זה נועד לבדוק האם הטיול עולה בקנה אחד עם הוראות והנחיות החוזר, שאם לא כן אין להוציאו אל הפועל. לו היה נערך מפגש כזה, היה על אחראי הטיול בבית הספר לשקול התאמת השטח להוראות החוזר. לדידי לא התאים השטח להוראות החוזר. על תחולת סעיף 15 לפקודת הנזיקין, בהמשך.

הכשל הנוסף של בית הספר הינו באי מניעת התאונה עצמה. לא הובאה כל עדות מטעם בית הספר של מי מהמורים ו/או המלווים לעת התאונה אשר יסבירו מה עשו למן הרגע שהוברר כי המדריך תעה בדרכו. מר אופן כלל לא נכח בטיול ועל כן כל עדותו לעניין זה אינה אלא עדות מפי השמועה. הכיצד זה הגיע התובע אל פי התהום מקום בו נלוו אל הטיול מורים ומלווים. היכן היו, מה עשו? לא ברור.

המדינה:

59. אפתח בהודעה לצד שלישי שהגישה המדינה כנגד בית הספר. בהודעה זו טענה המדינה בסעיף 3 כי בית הספר ארגן ו/או יזם טיול "במסלול מסוכן" ו/או "במסלול בלתי מתאים". עוד נטען כי בית הספר "לא צפה את הסיכונים שהיו צפויים במהלך הטיול" האמור. תמהתני: הכיצד המדינה יכולה לטעון טענות מן הסוג האמור ובנשימה אחת לטעון כי המסלול אושר זה מכבר והוא מתאים למשפחות ולטיול לילי. המדובר בטענות סותרות שלא בא להן הסבר עד עצם היום הזה. אם המסלול הינו מסוכן ולא מתאים, הכיצד אישר עקרונית משרד החינוך את המסלול לטיולי תלמידים? כמוסבר להלן, המדינה לא הביאה ולו עד אחד רלבנטי אשר יסביר מה יש בו במסלול "חווארי מצדה" שניתן להלך בו בבטחה ביום ו/או בלילה. משכך גם מצאתי כי דין ההודעה לצד שלישי שהגישה המדינה כנגד בית הספר להידחות.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

60. מן העדויות וחוזר המנכ"ל עולה כי המדינה שכרה את שירותיה של החברה, המפעילה את "מוקד טבע" על ענפיו השונים, על מנת לשמש זרועה הארוכה מול בתי הספר²⁰. המדינה מנחה את החברה בענייני בטיחות בטיולים, המדינה קובעת איזה טיול מותר לביצוע ואיזה לא, והחברה בתורה מפנה את המטיילים להוראות חוזר המנכ"ל. הלשכה על ענפיה כפופה למדינה, כפי שתיאר מר יעקובי בחקירתו. אין מדובר באישורים ביטחוניים בלבד כפי שניסו הצדדים המעורבים לטעון לפניי.
61. חרף המצופה מן המדינה, לא הביאה כל עד שהינו איש מקצוע של ממש המתמחה בטיולים. מר יגיל העיד כי אינו מדריך טיולים והוא אחראי ביטחון בלבד. היה ראוי לה למדינה להביא לעדות איש מקצוע אשר יסביר כיצד ומדוע אושר הטיול ב"חוארי מצדה" בכלל ומדוע הוא מאושר כטיול לילי בפרט. עדות כאמור לא הובאה. מכאן שלא נותר אלא לבית המשפט לקבוע ממצאים בכל הנוגע ל"חוארי מצדה" על פי המצוי לפניי והתרשמותו מהאמור.
62. כפי שקבעתי לעיל, אסור היה לצאת לטיול האמור כעולה מהוראות חוזר המנכ"ל. אם המדינה אישרה את מסלול הטיול ככזה להליכה בלילה- ולא ברור מדוע עשתה כן- הרי שעשתה כן בניגוד להנחיות חוזר המנכ"ל שלה עצמה ובכך כשלה.

החברה:

63. כאמור לעיל, החברה מפעילה את "מוקד הטבע" ויושבים בה מדריכים מנוסים. מן העדויות עולה כי המוקד על ענפיו פועל על פי הנחיות משרד החינוך וגם אם מאושר טיול לביצוע, מפנה את אחראי הטיול לחוזר המנכ"ל, כמו בענייננו, לעניין טיול לילי.
64. לא שוכנעתי כי החברה כשלה במקרה הנדון, מקום בו פעלה על פי הנחיות המדינה אשר זיכתה אותה במכרז להפעלת המוקד. לו היה מדובר בטיול עצמאי שאינו קשור במדינה והמוקד היה מאשר את הטיול כגוף עצמאי, ניתן היה לקבוע כי מדובר בכשל. לא זה המצב בענייננו ועל כן דין התביעה כנגד החברה להידחות.

הרשות:

65. הוכח וכך גם קבעתי כי התאונה אירעה מחוץ לשטח שמורת הטבע אשר באחריות הרשות. אשר על כן אין להטיל על הרשות כל אחריות לאירוע התאונה. לא הוכח ברמת ההוכחה הנדרשת שהרשות אחראית על סימון השבילים בכלל ועל אחזקתו בפרט. התובענה כנגדה נדחת.

²⁰ תצהירו של מר שאול יגיל מטעם המדינה אינו מדויק בעניין זה והוא אף תיקן עצמו בחקירתו הנגדית.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

מר קובלסקי ומסעי ציפורה:

66. הוכח כי למר קובלסקי ומסעי ציפורה לא היה כל חלק בתכנון ו/או הוצאה לפועל של הטיול הנדון. יש להצטרף, בלשון המעטה, על גרסתו של מר אופן בתצהיר לעניין זה. מר קובלסקי המליץ על שני מדריכים והיווה רק צינור של העברת התגמול למסעי ציפורה. אכן, התנהלות השניים בכל הנוגע לגביית התמורה בעבור הייעוץ תמוהה ומעוררת תחושת אי נחת, וגם זאת בלשון ההמעטה, וכך גם התנהלות בית הספר, אולם בין כך לבין קביעה כי השניים כשלו, רחוקה הדרך. התובענה כנגדם נדחת וכך גם התובענה שהגישו השניים כנגד הכשרה ביטוח בטענה כי מר קובלסקי בוטח בביטוח אחריות מקצועית.

מר איטלי והפניקס חברה לביטוח:

67. הגם שבנפול התובענה כנגד מר קובלסקי ומסעי ציפורה נופלת התובענה כנגד מר איטלי והפניקס חברה לביטוח, מצאתי לדון גם באחריותו של מר איטלי, שכפי שאראה להלן היה לו חלק בלתי מבוטל בגרימת התאונה.

68. מן העדויות עולה כי עוד קודם התאונה הנדונה, היה מודע מר איטלי שסימוני הדרך במסלול הטיול ב"חוארי מצדה", שאורכו סה"כ הינו 2.5 ק"מ, בעייתיים וכי הוזזו ולא בפעם הראשונה. חרף זאת, לא מצא לנכון לבדוק-קודם היציאה לדרך- כי הסימון תקין ובמקומו. ודוק: אין קביעה זו משמעה כי היה על מר איטלי לגמוע את המסלול מתחילתו עד סופו כדי לבדוק שסימוני הדרך תקינים, אולם היה עליו מניה וביה לבדוק שהסימונים תקינים לפחות בקטע הדרך שבתחילת המסלול, אותו קטע דרך המוביל מחניון האוטובוסים על פסגת הגבעות, אל תוך השטח המישורי שלצדי גבעות החואר. לא מדובר בדרישה בלתי סבירה ולו היה פועל כך, ניתן היה למנוע את התאונה.

69. כך גם לא מקובלת עלי הגעתו של המדריך לנקודת היציאה לטיול בחושך מוחלט. על מנת לוודא כי השטח מתאים לטיול, היה על מר איטלי להגיע אליו עוד באור יום, כך ניתן היה להבחין ביתר קלות בבעיות במסלול הטיול.

70. זאת ועוד, ממכתבו שלמר איטלי עולה כי הבחין בסימון השבילים התקול כבר בתחילת הדרך, אולם בחר להמשיך תוך ריענון הוראות הבטיחות. בכך כשל גם. היה על מר איטלי לעצור על אתר את הטיול ולא להמשיך בדרכו.

71. את הטיול עצמו לא היה צריך לבצע, לא באור ירח מלא, וודאי שלא בלילה חשוך לחלוטין. הגם שההחלטה העקרונית לבצע את הטיול נתונה בידי בית הספר, המילה האחרונה שמורה תמיד למדריך הטיול האמור להכיר את השטח על בוריו.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

הקשר הסיבתי:

72. על מנת שבעל דין יחוב בדינו בגין עוולת הרשלנות, יש להוכיח, בין היתר, גם קשר סיבתי (עובדתי ומשפטי) בין ההתרשלות לבין התוצאה. משכך, והגם שקבעתי כי חלק מבעלי הדין כשלו במעשיהם, יש לבדוק האם קם קשר סיבתי בין המחדלים לבין התוצאה.
73. לאחר שבחנתי את השאלה שנדון, הגעתי לכלל מסקנה כי יש להטיל את האחריות בנזיקין הן על בית הספר, הן על המדינה.
74. אכן, ישאל השואל "מה בית הספר יכול היה לעשות? הרי קיבל את אישור המדינה באמצעות הלשכה לתיאום טיולים לטיול עצמו, והרי נסמך על המדריך". לשאלה זו אשיב כי לעולם שיקול הדעת הסופי מסור לבית הספר. כך גם עולה מן העדויות שנשמעו לפניי. לו היה בית הספר מקיים כדבעי את הוראות חוזרי המנכ"ל, עורך פגישה מקדימה שהייתה כוללת את תוואי הטיול, מקבל הסברים בנחת (לא בשטח עצמו) על המסלול, יכול היה לשקול- בהתאם לחוזר המנכ"ל-האם הטיול מתאים לתלמידים אם לאו. יש לזכור כי גם באישור שניתן לטיול יש הפניה לחוזר המנכ"ל וממנו עולה מפורשות כי אין לקיים את הטיול באופי השטח המדובר. הטלת אחריות רק על המדינה (ו/או על המדריך²¹) תוך הפטרת בית הספר הימנה לא תשרת את המדיניות המשפטית הראויה והרצויה מקום בו מדובר ביחסים שבין בית ספר לתלמידים. קבעתי לעיל כי המילה האחרונה בכל הנוגע להוצאת הטיול אל הפועל שמורה למדריך; המילה הראשונה, אם כן, שמורה תמיד לבית הספר המכיר מקרוב את הנחיות המדינה.
75. לדעתי נכון ליישם במקרה זה כלפי בתי הספר גם את הקבוע בסעיף 15 (1) ו/או (3) לפקודת הנזיקין:

15" לענין פקודה זו, העושה חוזה עם אדם אחר, שאיננו עובדו או שלוחו, על מנת שיעשה למענו מעשה פלוני, לא יהא חב על עוולה שתצמח תוך כדי עשיית אותו מעשה; הוראה זו לא תחול באחת מאלה:

- (1) הוא התרשל בבחירת בעל חוזהו;
- (2) הוא התערב בעבודתו של בעל חוזהו באופן שגרם לפגיעה או לנזק;
- (3) הוא הרשה או אישר את המעשה שגרם לפגיעה או לנזק;
- (4) הוא היה אחראי מכוח חיקוק לעשיית המעשה שביצעו מסר לקבלן עצמאי;
- (5) הדבר שלעשייתו נעשה החוזה היה שלא כדין.

²¹ לו היה נתבע מן המניין.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

אף שהאבחנה בין "קבלן עצמאי" ל"שלוח" בדיני הנזיקין אינה תמיד פשוטה, נראה כי על פי המבחנים הנקוטים לעניין זה בפסיקה יש לסווג את היחסים בין בית הספר למר איטלי כיחסים של "מזמין" ו"קבלן עצמאי" (וראו לעניין זה: ע"א 502/78 **מדינת ישראל נ' ירוחם**, פ"ד לה; (1981) 748, 756-757 (4) ע"א 273/80 **מדינה נ' כהן** פ"ד לו (1983) 39-37, 29 (2) עוד ראו והשוו: רע"א 2059/16 **קליניקות כרמל בע"מ נגד כהן**, 27.7.2016).

כפי שקבעתי לעיל, בית הספר הזמין ממר איטלי את שירותי ההדרכה. בכל הנוגע להחלת חריג ס"ק (1) לעיל, הרי דעתי הינה כי בית הספר התרשל בבחירת מר איטלי. לא בשל היותו מדריך בלתי מנוסה²², אלא בשל כל ההליך אשר קדם (או יותר נכון –לא קדם) ליציאה לטיול. לדידי, את ההתרשלות ניתן להחיל גם על השלב בו היה על בית הספר לקיים פגישה מקדימה עם מר איטלי כפי שמצווה לעשות על פי חוזר מנכ"ל. בית הספר לא עשה כן ולו היה עושה כן, סביר מאד כי לא היה מאשר את הטיול ב"חווארי מצדה" כאשר היה עומד על אופי השטח אל מול הוראות חוזר המנכ"ל.

זאת ועוד, כפי שהוכח, היציאה לטיול ב"חווארי מצדה" נעשתה בעצה אחת עם "חבר הרבנים" בשטח, קרי בית הספר הוא שהרשה/אשרר (בניגוד לחוזר המנכ"ל) את היציאה לטיול²³, שהביאה בסופו של יום לתאונה נשוא כתב התביעה. אשר על כן ניתן להחיל בענייננו את ס"ק (3) הנ"ל.

76. כך גם יש להטיל אחריות על המדינה בשל אישור טיול שעל פי החוזר שהיא עצמה הוציאה אסור היה להוציאו אל הפועל בתנאי השטח האמורים.

77. ולבסוף הערה: בטוחני כי קביעתי²⁴ כי אין לטייל ב"חווארי מצדה" בלילות, תגרום לתסכול, בלשון המעטה, בקרב הטיילנים הכפופים למשרד החינוך. אלא שלדידי עדיפה נפש אחת בישראל על כל טיול ויהא זה הטיול החווייתי ביותר עלי ארץ. דומה כי את החוויה ניתן לממש גם באור יום ואם חשקה נפשו של מאן דהוא לטיול סיכון ולטייל בינות גבעות החוואר גם בלילה, יתכבד ויעשה כן על אחריותו האישית ולא במסגרת חינוכית.

78. אשר על כן אני מוצא את בית הספר ואת המדינה אחראים לנזקיו של התובע ביחד ולחוד.

79. ההודעות לצדדים שלישיים/רביעיים/חמישיים נדחות כמפורט לעיל.

²² שהרי קיבל את אישור משרד החינוך להוציא טיולים כמדריך.

²³ ואין המדובר בהסכמה שבשתיקה אשר עליה לא ניתן דרך כלל להטיל אחריות מכוח סעיף זה, ראה ע"א 804/77 **נימר נגד דיאב** פ"ד לדי' (2) 729.

²⁴ והנחה ותהפוך חלוטה.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

80. בעל דין שזכה בדינו (למעט התובע אשר את הוצאותיו אקבע להלן ולמעט מר דן קובלסקי ומסעי ציפורה אשר יזוכו כאחד בהוצאות בסך 5,000 ₪ בלבד בשל חריגתם מהיקף הסיכומים) יזוכה בהוצאות ושכ"ט עו"ד בסך כולל של 10,000 ₪ אשר ישולמו תוך 30 ימים מיום קבלת פסק הדין, שאם לא כן יישא הסכום הפרשי הצמדה וריבית מהיום ועד התשלום בפועל.

אשם תורם לתובע:

81. לא שוכנעתי כי התובע תרם תרומה כלשהי לאירוע התאונה. לתובע היה פנס, הוא השתמש בו, נשמע להוראות המורים ובכל זאת מצא עצמו נופל אל תהום פעורה מרחק קצר ממקום הליכתו. כאמור לעיל, לא הובאה כל עדות מטעם בית הספר אשר תסביר מה עשו המורים ו/או המלווים על מנת למנוע את התרחשות התאונה. לא מצאתי כל תרומה של התובע לנפילה.

הנזק:

82. בעקבות התאונה אושפז התובע בבית החולים משך שלושה עשר יום עם אבחנה של שברים פזורים בצלעותיו, בסקפולת שמאל ובחוליות. עוד אובחן דימום ריאתי אשר הצריך ניקוז. בביתו שהה התובע כחודש ימים מחלים מפציעותיו. לפי חוות דעתו של המומחה מטעם בית המשפט, פרופ' גנאל, נותרה בתובע נכות בשיעור כולל של 9.75% זאת בגין שבר בגוף חוליה D8 ובגוף חוליה D9. אי כושרו של התובע הועמד על 100% למשך ששה שבועות ועוד 30% למשך חודשיים נוספים. המומחה קבע כי באופן כללי שברים בחוליות עלולים להשפיע לרעה על תפקודו של התובע. לתובע נותרו צלקות אשר תמונות בגין הוגשו לתיק.

83. בתצהיר עדותו הראשית מספר התובע כי בכל התקופה הנ"ל טיפלו בו הוריו וסעדו אותו. עוד הצהיר כי היום סובל מכאבים בגב תחתון כאשר מתכופף לפניו, בישיבה ממושכת הוא חש כאבים עזים והוא מתקשה בנשיאת משאות כבדים. התובע עוסק מדי פעם בפעילות ספורטיבית על מנת לחזק את עצמו. על הצלקות סיפר כי אלה לא אסתטיות וכי הן מגרדות במאמץ ובשינוי מזג אוויר הוא חש תחושת כאב. בחקירתו הנגדית התברר כי נשלח מהישיבה לדרכו בשל התנהגות שנחשבה בלתי הולמת מצד מנהלי הישיבה ועבר ממנה אל הכולל, תוך שאינו בטוח אם ישוב אל הישיבה לאחר תקופת ההשעיה. התובע הבהיר כי בכוונתו להשלים בגרויות ולהתגייס לצבא וללמוד לאחר מכן.

84. גם אמו של התובע הקדימה תצהיר עדות ראשית לחקירתה הנגדית. מתצהירה עולה כי הינה מזכירה וכי אביו של התובע הינו דוקטור לביוכימיה ובעל חברה פרטית בע"מ. האם סיפרה בתצהירה כי סכל התקופה בה היה התובע מאושפז סעדה היא ואביו את התובע. ציינה כי היא עדה לקשייו של התובע ביומיום. בחקירתה הנגדית עמדה העדה על כי היא עדה לקשייו של התובע חרף העולה מחלק מן המסמכים הרפואיים המדברים על היעדר מגבלה כלשהי. עוד סיפרה כי רופאים קבעו שלא ניתן לעשות עוד דבר בכל הנוגע לתובע.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

85. התובע כיום בן 20 שנים ומחצה.

כאב וסבל:

86. בראי נכותו של התובע, הצלקות שנותרו בגופו ותקופת אשפוזו והחלמתו אני פוסק לתובע סך

כולל של 75,000 ₪.

הפסדי הכנסה לעתיד:

87. אכן, המדובר בתובע בן 20 אשר טרם התחיל לכתוב את סיפור חייו. הטענה כי צפויים לו חיי

ישיבה ולימוד תורה אינה מקובלת עלי. די להביט בהוריו של התובע העובדים למחייתם בשוק החופשי כדי להגיע למסקנה כי דרכו של התובע אינה מחויבת מציאות של לימוד תורה בלבד.

88. בכל הנוגע לנכותו, במקום אחר דנתי בשאלת הנכות הקבועה בתקנה 37(8) לתקנות הנכות של

המל"ל ואין לי אלא לחזור על עיקרי הדברים הרלוונטיים לענייננו²⁵. עולה מת"א (שלום-ת"א)

26466/05 כהן נ' הפניקס הישראלי חב' לביטוח בע"מ (11.10.2009), שם פסקה כב' השופטת

וולצקי שפרשנות נכונה של סעיף 37 (8) לתקנות היא זו שמכירה בנכות מעצם קיומו של שבר

בגוף החוליה, במנותק מתסמינים נוספים שיכול ויימצאו בנפגע ויכול שלא ייימצאו בו בעת

הבדיקה לצורך קביעת הנכות. עוד קבעה כב' השופטת וולצקי שהמחוקק לא השחית מילותיו

לריק ויש להניח שקביעת סעיף 37 (8) לתקנות נעשתה מתוך מחשבה שלעצם קיומו של שבר

עשויות להיות השלכות על מצבו של הנפגע בעתיד, כפי שקבע גם פרופ' גנאל בחוות דעתו.

89. אכן, מן המסמכים הרפואיים שהוצגו לפניי עולה כי דווח על היעדר מגבלה כחצי שנה לאחר

הפגיעה (1.12.2010 "אין מגבלה"). עוד עולה מחקירתו של התובע שהוא רץ, מתאמן ושומר

על כושר. סבורני כי מחקירתו של התובע, בשילוב פרשנות התקנה והערתו של המומחה בדבר

המגבלה העלולה להשפיע בעתיד על התובע, נכון לפסוק לו סכום גלובאלי לעתיד אשר ישקף

את שלל הפרמטרים הנ"ל. לא שוכנעתי שנכותו של התובע תפקודית בשיעור נכותו הרפואית

ולמעשה הוכח כי זו משפיעה עליו רק בנסיבות מסוימות, לא מדי יום ביומו ועל כן לא נכון

יהיה לפסוק לתובע פיצוי לפי חישוב אקטוארי הגם שהינו בגיל 20 בלבד.

90. אני פוסק לתובע סך, כולל הפסדי פנסיה, של 225,000 ₪.

עזרה לעבר ולעתיד:

91. לא התרשמתי כי העזרה שהושטה לתובע במהלך האשפוז ולאחר מכן חרגה מן העזרה

המצופה מבן משפחה, אדרבה הורה, להעניק לבן משפחה.

92. בכל הנוגע לעתיד, הרי שבהינתן גילו של התובע ונכותו, לא ניתן להתכחש לעובדה כי הנכות

תשפיע על הזדקקותו לעזרה גם בבכרותו. על כן אני פוסק לתובע בראש נזק זה 20,000 ₪.

²⁵ ת"א (ת"א) 5763-03-14 ע' ש' נגד המאגר, פורסם במאגרי. וסיכומי התובע.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"א 66168-12-14 באואר(קטין) ואח' נ' תלמוד תורה דברות משה-בוסטון ואח'

סך הנזקים:

93. סך נזקיו של התובע מגיע אם כן ל-320,000 ₪.
94. לסך זה יתווסף שכ"ט עו"ד ומע"מ בשיעור 75,000 ₪, אגרה בסך 720 ₪ (משוערכת) והוצאות חוות דעת לפי קבלות שתועברנה על ידי ב"כ התובע תוך 7 ימים מיום קבלת פסק הדין.
95. כאמור לעיל, צדדים שזכו בדינם יזוכו בהוצאות כנקוב בסעיף 80 לפסק הדין.

תביעת קופת החולים:

96. מסיכומי הנתבעים לא עולה כל טענה כנגד הסכומים הנתבעים על ידי קופת חולים ומשכך אני פוסק לקופה 53,670 ₪ בצירוף שכ"ט עו"ד ומע"מ בסך 12,500 ₪ ושכ"ט המומחה מטעמה לפי קבלה שתוצג תוך 7 ימים מיום קבלת פסק הדין.
97. הסכום הפסוק הינו כנגד בית הספר משהמדינה לא נתבעה על ידי קופת החולים.
- כל הסכומים ישולמו תוך 30 ימים מיום קבלת הקבלות הנ"ל ולא יאוחר מ-45 ימים מיום קבלת פסק הדין.

זכות ערעור לבית המשפט המחוזי תוך 45 ימים מיום קבלת פסק הדין

ניתן היום, כ' חשוון תשע"ט, 29 אוקטובר 2018, בהעדר הצדדים.

שי מזרחי, שופט